

Magyar nyelvoktatás másként... **

Rezümé. Jelen tanulmány elsődleges célja egyrészt a magyar nyelv új kontextusba helyezése Kárpátalján, a magyar nyelv idegen nyelvként történő jelen oktatási helyzetének felvázolása, másrészt azon tankönyvek és segédanyagok felkutatása, illetve bemutatása, amelyek Magyarországon jelentek meg a magyar mint idegennyelv-oktatásban a '60-as évektől napjainkig. Az eredmények azt sugallják, hogy a nyelvkönyvek az idő tükrében vizsgálандóak, és módszertani sajátosságuk is ebben rejlik. A tanulmány további közvetett célja, hogy az eredmények figyelembevételével helyi készítésű nyelvkönyvek lássanak napvilágot Kárpátalján a magyar mint idegennyelv-oktatás területén.

Kulcsszavak: magyar mint idegen nyelv, nyelvkönyvek, tanítási módszerek

Резюме. Метою цього дослідження є, по-перше, постановка питання угорської мови у Закарпатті у новий контекст, окреслення ситуації з викладанням угорської мови як іноземної, по-друге, виявлення й представлення тих підручників і допоміжних матеріалів з угорської мови як іноземної, які видавалися в Угорщині з 60-х років і до наших днів. Результати вказують на те, що підручники з мови необхідно аналізувати через призму часу, а специфіка представленої в них методики саме в цьому й полягає. Опосередкованою метою роботи є розробка місцевих закарпатських підручників з угорської мови як іноземної на підставі отриманих результатів.

Ключові слова: угорська як іноземна мова, підручники з угорської мови як іноземної, методики

Abstract. The study aimed at taking into consideration the concepts of Hungarian as a foreign language in Transcarpathia, describing the situation of Hungarian as a foreign language teaching there. Furthermore it examines the course books released from 1960 till nowadays in Hungary. The results suggest that course books should be analysed by different language teaching methods during the time. The techniques and principles also depend on these language teaching methods. The second aim of the study is to write similar course books related to Hungarian as a foreign language in Transcarpathia paying special attention to the results.

Keywords: Hungarian as a foreign language, language course books, teaching methods.

Kárpátalja a többnyelvűség egzotikus szigete, ahol az ukrán, orosz, magyar, román, szlovák és még számos nyelv él és virul. Az államnyelv ugyan az ukrán, de a hétköznapok egészen más képet mutatnak. A nyelvpolitika mindig is erős mértékben befolyásolta a térséget a nyelvoktatás szempontjából attól függően ki volt éppen az ukrán kormány élén. A magyar nyelvet kisebbségi nyelvként tartják számon Ukrajnában, ezért nem csoda, hogy Kárpátalján a magyar nyelv Ukrajna függetlensége óta rengeteget küzdött a fennmaradásáért. Ráadásul a legújabb, 2017-ben látott napvilágot nyelvtörvény igencsak negatív hangvételű a nemzeti kisebbségi nyelvekre nézve. Az 5. osztálytól már nem engedélyezi a nemzeti kisebbségi anyanyelvok-

* Oktató, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológiai Tanszék, Angol Tanszéki Csoport; doktorandusz hallgató EKE NTDI. * Викладач, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, кафедра філології, відділення англійської філології. * Teacher, Transcarpathian Hungarian College, Department of Philology, English Language and Literature Branch. *mesterkati29@kmf.uz.ua*

** Jelen munkát Magyarország Collegium Talentum 2018 programja támogatta.

tatást, ukránul kell tanulniuk a diákoknak. Ugyan a nyelvtörvény bevezetésének időpontja, formája és módja kérdéses, mégis aggodalmakra adhat okot.

Paradox módon a magyar nyelv népszerűsége mégis egyre magasabb, természetesen ennek okai eltérőek (BEREGSZÁSZI 2016). A magyar nyelv új szerepben tündököl, mégpedig idegen nyelvként oktatják intézményes keretek között. Az elmúlt években 25 kárpátaljai ukrán iskolában indították el a magyar mint idegen nyelv szabadon választott hivatalos tárgyat. A 2018-as adatok szerint Beregszászban például 3 ukrán iskolában és 2 kéttannyelvű iskolában folyik a magyar nyelv második idegen nyelvként történő oktatása, illetve fakultatív jelleggel. Jelenleg 865 diák tanulja a magyart idegen nyelvként (BEREGSZÁSZI VÁROSI TANÁCS OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018). Az alábbiakban látható egy részletesebb táblázat a beregszászi iskolákról.

1. táblázat. A magyar mint idegen nyelvet tanulók számának megoszlása Beregszász iskoláiban

Iskola	Az ukrán gimnázium	Az 1. sz. középiskola	Az 5. sz. középiskola		A 10. sz. középiskola	A 3. sz. középiskola
	fakultatív	fakultatív	második idegen nyelv	fakultatív	második idegen nyelv	második idegen nyelv
Létszám	37	460	108	108	29	123

Az adatokból kitűnik, hogy egyes iskolákban fakultatív jelleggel oktatják a magyar nyelvet idegen nyelvként, míg más iskolákban második idegen nyelvként vezették be. A tanulók osztályok szerinti megoszlását tekintve a 3. sz. iskolában a legszéleskörűbb, hiszen itt 1–11 osztályig tanulják az idegen nyelvet heti 2 órában. A másik 4 iskolában csak bizonyos osztályokban tanulják. A Beregszászi járásban a 2018-as adatok szerint 159 tanuló tanulja a magyar nyelvet idegen nyelvként (BEREGSZÁSZI JÁRÁSI KÖZIGAZGATÁSI HIVATAL OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018).

A felnőttoktatásban szintén elterjedt a magyar nyelv tanulása. 2016 tavaszától az alábbi helyszíneken indították el a magyar mint idegen nyelv tanítását tanfolyam formájában: Alsókerepec, Bányó, Bercsényifalva, Beregszász, Bustyaháza, Csap, Drágabártfalva, Herincse, Homok, Huszt, Ilosva, Kereknye, Kincses, Királyháza, Kispásztély, Kölcsey, Körösmező, Magyarkomját, Monostor, Munkács, Nagyberezna, Nagybocksó, Nagyláz, Nagyszőlős, Nevicke, Ókemence, Onokóc, Ökörmező, Perecseny, Rahó, Rákos, Saján, Szentmiklós, Szerednye, Szolyva, Szőlősvégárdó, Szvidovec, Taracköz, Tasnád, Técső, Tekeháza, Tiszabogdány, Ungordas, Ungvár, Vidráspatak. Az oktatás 75 tanárral, 140 csoportban, 1880 fővel kezdődött meg, 45 településen, 50 helyszínen. (Ökörmezői járás – 19 fő, Nagybereznai járás – 20 fő, Ilosvai járás – 54 fő, Rahói járás – 58 fő, Perecsenyi

járás – 62 fő, Beregszászi járás – 112 fő, Huszti járás – 136 fő, Munkácsi járás – 140 fő, Nagyszőlősi járás – 410 fő, Técsői járás – 424 fő, Ungvári járás – 445 fő. Azóta ezek a számok csak egyre növekednek. 2017 nyarán és őszén több mint 4000-en jelentkeztek nyelvtanfolyamokra és 2503-an be is fejezték (VÁRADI NATÁLIA, II.RFKMF FELNÖTTKÉPZÉSI KÖZPONT ADATBÁZISA 2016–2017). A nyelvtanításban a tanfolyamok elindítása mellett jelentős felelősség hárul az oktatókra. Ahhoz, hogy egy nyelvtanuló sikeresen megtanuljon magyarul, természetesen szakképzett tanárookra is szükség van. Kárpátalján a magyar nyelvet eddig főként anyanyelvként oktatták a magyar nyelvtanárok, nem pedig idegen nyelvként. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola együttműködve a Károli Gáspár Református Egyetemmel egy kihelyezett képzést indított el 2016-tól azoknak a pedagógusoknak, akik szeretnének szakképesítést szerezni a magyar mint idegen nyelv tanításának módszereiről. A képzés során természetesen olyan kérdésekre is választ kell találni, hogy milyen tankönyvek, nyelvkönyvek segédanyagok állnak a rendelkezésre, amelyek hozzájárulhatnak az eredményes nyelvtanuláshoz,

Jelen tanulmány célja elsősorban az, hogy feltérképezze azokat a nyelvkönyveket illetve segédanyagokat, amelyek a magyar mint idegennyelv-oktatásban megjelentek, és segítségére legyen a tanárok és a nyelvtanulók számára nyelvkönyvválasztás során. A teljesség igénye nélkül kerülnek bemutatásra azok a nyelvkönyvek, amelyek a '60-as évektől napjainkig jelentek meg Magyarországon. Ehhez azonban néhány fogalom kerül tisztázásra a magyar nyelvvel kapcsolatban.

A magyar mint idegen nyelv tanítása Magyarországon gazdag történeti háttérrel és mára már kiépített hálózatokkal rendelkezik. Az idegen nyelvek tanítása-akor akarva akaratlanul is előjönnek olyan kérdések, hogy mit is tekintünk idegen nyelvnek, származásnyelvnek, második nyelvnek. Ezen kategóriák ugyanis előirányozzák, milyen szempontokat kell figyelembe venni egy nyelvkönyv kiválasztása során. A nyelv tipizálásánál sokféle megközelítésből ki lehet indulni, de mindig az anyanyelv a központi mag, amelyből építkezhetünk. Bárdos Jenő értelmezésében az anyanyelv egyedfejlődésünk során először megtanult nyelv, a további nyelvek tanulása esetén ez már primer élményt biztosít (BÁRDOS 2005:19). Alapvetően két szemléletet kell szem előtt tartanunk: bármely nyelvet, beleértve a magyar nyelvet is, taníthatjuk anyanyelvként és nem anyanyelvként. A második nem anyanyelvként való értelmezésnek már árnyaltabb képe van. A Szépe György és Éder Zoltán-féle tipológiai rendszerben végigvezethető ezeknek a fogalmaknak a tisztázása a magyar nyelv vonatkozásában. Szépe György a következőképpen helyezi el a magyart idegen nyelvként. A nyolcféle kategóriából csupán egyre vonatkoztatja igazán a magyart mint idegen nyelvet. „*A magyar mint eszköz jellegű idegen nyelv.* – Ez a külföldön nyelvet tanulók típusa: ők a magyar nyelvet valamilyen célból kívánják felhasználni: ez a cél lehet „akadémiai” (tudományos vagy felsőoktatási), de lehet kulturális, gazdasági vagy egészen esetleges személyes motivációjú. Természetesen a nyelvtanulás motivációja egyáltalán nem elhanya-

golható, éppen ezért ez a típus csak nagyjában tekinthető egységesnek.” (SZÉPE 1991: 145–184). A sztenderd magyar nyelvi kategóriákat kivéve a többi esetben *környezetnyelvről* beszél, illetőleg a környezetnyelv helyett a *második nyelv* terminológiáját preferálja. Éder Zoltán szerint szoros értelemben vett *magyar mint idegen nyelvről* akkor beszélhetünk, ha az idegeneknek forrásnyelvi környezetben történik a nyelvoktatás (ÉDER 1991: 185–212). Ő azonban kerüli a második nyelv használatát, mondván félreérthetőséget okozhat az angolszász irodalomból átvett terminus, mivel abban benne van a gyarmatosítók magas presztízsvé vált nyelve, ami valóban második nyelv a területen élők számára. A magyar nyelv idegen nyelvként való értelmezésével Giay Béla is foglalkozott egyik tanulmányában. Szerinte az anyanyelvet egy egész életen át tanuljuk, míg az idegen nyelvet egy adott életszakaszban. *Idegen nyelvoktatásról* akkor beszélhetünk, ha ez egy forrásnyelvi környezetben van jelen. Ha célnyelvi környezetben történik a tanítás, akkor *második nyelvtanításról* van szó, amely szorosan összefügg az akkulturációs folyamattal. Ilyenkor beszélhetünk olyan Magyarországra érkező külföldi diákokkal, akiknek szakképzési szándékaik vannak. *Környezetnyelv* esetén a nyelvtanítás valamelyik magyar diaszpóra földrajzi területén történik, jó példája ezeknek a két tannyelvű iskolákban bevezetett nyelvoktatás. Olyan eshetőséggel is számolni kell, amikor a nyelv az elődök nyelve volt, de ma már nem ez a kommunikáció elsődleges eszköze, *ekkor származásnyelvről* beszélünk. Szerinte a mai értelemben vett magyar mint idegen nyelv elnevezés csak a XX. század közepén alakult ki és terjedt el annak ellenére, hogy tanítása már jóval korábban elkezdődött. A magyar mint idegen nyelvről azt írja, hogy az általános pedagógiai, didaktikai, lélektani és egyéb jellemzők olyanok, mint más nyelvek oktatásánál, és ezek egészülnek ki a csak a magyar nyelvre vonatkozó sajátosságokkal (GIAY–NÁDOR 1998: 18). A fogalmak tisztázása révén látható, mennyire sokrétű lehet a magyar nyelv oktatása, és még inkább az, hogy a Magyarországon megjelent nyelvkönyveket mennyire hatja át az, hogy kinek is szólnak.

A magyar mint idegennyelv-oktatásban megjelenő könyvek a 60-as évektől a 80-as évekig

E tekintetben elsőként megemlíteném az 1965-ben megjelent Bánhidy –Jókai – Szabó könyvét a *Learn Hungariant*, amely a *Tanuljunk nyelveket!* sorozatban jelent meg. A könyv grammatikaközpontú, az angol nyelvet használja közvetítő nyelvként. A könyvben szövegeket is találunk, bár előbukkannak benne olyan szavak, amelyekben már túlmutat az idő, pl. elvtárs, fényképfelvétel. Minden fejezet végén található szöszedet, a könyv végén pedig grammatikai kifejezéseket tartalmazó angol–magyar nyelvű szöszedet. Gyakorlatait tekintve a nyelvtani fordító módszer fő elemeit vélhetjük felfedezni, úgy mint fordítási feladatok, nyelvtani kiegészítéses-, és átalakításos feladatok (BÁRDOS 2005). A könyv célja, hogy a nyelvtanuló minél részletesebben tisztában legyen a magyar nyelv grammatikájával.

Az Erdős–Kozma–Prileszky tollából napvilágot látott *Színes magyar nyelvkönyv I–II*. 1975-ből olyan külföldről Magyarországra érkezett diákok számára próbál alapfokú nyelvi tananyagokat biztosítani, akik egy év után magyar egyetemeken tanultak tovább. Eredetileg az akkori Nemzetközi Előkészítő Intézet szervezeti keretei között tanulók számára készítették egy 10–14 hetes intenzív nyelvtanfolyam keretében. A könyvhöz Munkafüzet is készült. A vizualitás nagy szerepet kap a könyvben. A szavakat, nyelvtani jelenségeket is színes képekkel, színekkel ábrázolják. A direkt módszer tanaiból jócskán merítve (BÁRDOS 2005) a szóbeliség osztálytermi megvalósulása kezd kibontakozni. A nyelvtani jelenségek megértését a képi ábrázoláson kívül a táblázatok is segítik. Megjelennek benne az intonációs gyakorlatok, a kérdés-felelet típusú feladatok. Kulturális tartalomként Budapestről találhatóak benne olvasmányok, népdalok. A könyv tulajdonképpen előfutára a későbbiekben megemlíthető *Halló, itt Magyarország* c. könyvnek. A felnőtt nyelvoktatással párhuzamosan megjelennek gyerekek számára is könyvek. A *Tanuljunk magyarul! Magyar szavak világa* c. könyv külföldön élő 8–12 éves magyar származású gyerekek számára készült. A könyv szerzője Szende Aladár, aki Takács Etel anyagának felhasználásával állította össze a kötetet 1975-ben. A könyv szerzője szerint a gyerekek használhatják egyedül vagy tanári, szülői segítséggel. A könyv bár tartalmaz írásbeli gyakorlatokat, olvasási feladatokat, rengeteg benne a gyerekdal pl. *Általmennék én a Tiszán....*, *Debrecenbe kéne menni....*, a vers (pl. *Nemes Nagy Ágnes: Éva és a liba*), nyelvtörő (pl. *Sárga bögre, görbe bögre*), találós kérdés és játék. Ezenkívül Magyarország történetébe és földrajzába is betekintést kaphatnak a gyerekek. A könyv hátán található egy Kulcs, amely a feladatok egy részének a megoldását foglalja magába, fejezetenként elősegítve az önálló tanulást. Egy másik, szintén külföldön élő 6–8 éves magyar származású gyerekek számára készült könyvet is megemlítenék, a *Tarka lepkét* Frittman Lászlóné szerkesztésében 1977-ből. Az előző könyvhöz hasonlóan mind témáiban, mind pedig kulturális tartalmában, pl. versek, népdalok, közmondások, mondókák, segítségével teljes mértékben igyekszik a gyerekeket megszólítani. Számos drillezési gyakorlat, rajzolási feladat és cselekedtetésre ösztönző feladat (pl. papírcsákó hajtogatása, tulipán készítése) található benne. Visszakanyarodva a felnőttoktatáshoz, az 1980-as években megjelent Szij Enikő tankönyve a *Magyar nyelvkönyv oroszajkúak számára*. A kezdők számára orosz közvetítőnyelven írt nyelvkönyv a magyar nyelvtani jelenségek bemutatására és magyarázatára fókuszál. Ugyanakkor minden lecke tartalmaz olvasmányt szöszedettel, és párbeszéd drilleztetése is előfordul benne. Ennél a könyvnél megjegyzendő, hogy később egy ehhez hasonló nyelvkönyv Vavra Klára *Vengerszkij jazük dlja nacsinajuscsih* c. könyvét (*Венгерский язык. Самоучитель для начинающих. Magyar nyelv. Önképzésre szolgáló tankönyv kezdők számára*) szerkesztésében, amely ugyan nem Magyarországon, hanem Moszkvában jelent meg először, de népszerűvé vált az orosz ajkúak körében. 50 lecke anyagában próbál segíteni a

tanulóknak különböző típusú és nehézségű gyakorlatok, nyelvtani magyarázatok, szöszedet és CD-melléklet segítségével. A könyv szerzője egyik írásában fel is hívja a figyelmet a már említett Szij Enikő-féle könyvre és Naumenko-Papp Ágnes *Praktyicseszki kurs vengerskovo jazika* c. könyvére (VAVRA 1990). Az *1000 szó magyarul* c. könyv először 1984-ben, majd 1986-ban jelent meg kezdők számára, szerzője Somos Béla, az Előkészítő Intézet nyelvtanára. Eredeti célja az volt, hogy redukált szókinccsel és csak bizonyos nyelvtani jelenségek bemutatásával, limitált idő alatt segítséget nyújtson azoknak, akik a mindennapos kommunikációban szeretnének érvényesülni. A különböző nyelvtanfolyamokon, előkészítőkön sikert élvezve, és tapasztalatokat merítve egy újabb kiadása is elkészült. A könyv mindegyik leckéje párbeszéddel indul, amit egy egyszerű nyelvtani jelenség bemutatása követ, majd egy magyar–angol–német szójegyzék következik, és utána pedig rengeteg gyakorlat az adott tananyaggal kapcsolatosan.

Az eddig bemutatott könyvek alapján elmondható, hogy a nyelvtanulás középpontjába állított grammatika az idő folyamán mérséklődik. A könyvekben azonban még így is rengeteg gyakorlat van a nyelvtani jelenségek automatizálására. A kulturális tartalom közvetítését szinte mindegyik könyv feladatának tekinti. A funkcionális nyelvhasználat még nem jellemző ebben a korszakban.

A 90-es évektől napjainkig

Ennek az időszaknak a kezdetén jelent meg az egyik legmaradandóbb tankönyv a magyar mint idegennyelv-oktatásban az 1992-ben keletkezett Erdős József–Prileszky Csilla *Halló, itt Magyarország! Magyar nyelvkönyv külföldieknek* c. nyelvkönyv két kötetben. Elődje, a *Színes magyar nyelvkönyv* még a 80-as évekből. Az előzőleg bemutatott könyvekhez képest ez már egy jóval inkább kommunikatívabb irányt követ. A könyvből két kötet készült, amelyben 20-20 lecke szól a mindennapi életben felhasználható legfontosabb beszédhelyzetekről. Minden lecke A, B, C, D egységekből áll. Az **A** egységben megjelenik az adott téma, helyszín, amivel a fejezet foglalkozik. A könyvben megjelennek olyan, az akkori években és ma is aktuális témák is, mint a munkanélküliség, álláshirdetés, felvételi elbeszélgetés. A **B** egység elsősorban a beszédkézségre irányul. A minta párbeszédek alkalmazása, a csoportfeladatok, szituatív feladatok a kommunikációhoz viszik közelebb a nyelvtanulót. A **C** egységben a nyelvtani szerkezetek kerülnek bemutatásra, leginkább képes formában. A nyelv funkcionális használata előtérbe kerül a formális nyelvtanulással szemben. A nyelvtani táblázatok is a funkcionalitásnak vannak alárendelve. Az utolsó egység a **D**, amelyben főként írásbeli nyelvtani feladatok találhatók. A könyv közvetítő nyelvet nem használ, egynyelvű szöszedetek vannak a fejezetek végén, amelyek szófajuk szerint vannak kategorizálva az adott témában. Mindkét kötethez tartozik egy CD-melléklet is.

Kovácsi Mária 1993-as *Itt magyarul beszélnek* c. kétkötetes könyve már eltér az előzőleg bemutatott könyvtől koncepciójában és a szövegek jellegében is. Kü-

lönlegességét az adja, hogy az egyes leckéket indító szövegek vagy párbeszéddek után háromnyelvű szómagyarázat található minden leckében: angol, francia és német. A nyelvtani magyarázatok szintén mindhárom nyelven elérhetőek. A könyvekhez készült *Munkafüzet* és külön *Szójegyzék*, nyelvtani tárgymutató is. Gedeon Márta egyik írásában kifejti, hogy szerinte jól használható ez a könyv ma is, mivel ideológiamentes. Rengeteg gyakorlatot tartalmaz, odafigyel a hungarikumok tanítására és háromnyelvű magyarázattal ellátott, igaz ez már soknak tűnhet a nyelvtanuló számára (GEDEON 2011). Durst Péter *Lépésenként magyarul. Magyar nyelv külföldieknek* c. könyve 2004-ben látott első ízben napvilágot. Azóta majdnem teljes tankönyvsorozattá nőtte ki magát. A *Lépésenként magyarul I.* kezdő nyelvtanulóknak szól, közvetítő nyelvet nem használ. A szerző aláhúzza a könyv előszavában, hogy kifejezetten a tantermi használatra készült, tehát nem önálló tanulásra szánta. A második rész az elsőhöz hasonló felépítésű. Bár a nyelvi struktúrák nem mindig tekinthetőek következetesnek, témáját tekintve még frissebb előző társainál, mivel megjelenik benne az internet világa is (GEDEON 2011). Mindkét könyvhöz tartozik CD-melléklet is, sőt oktatófilm is. Emellett készült még egy nyelvtani kézikönyv is a nyelvkönyvekhez, amely több nyelven is elérhető: a magyar mellett angol, német, olasz és finn nyelven is – a szerző Korchmáros Valéria. A tanároknak külön extra segédanyagokat is biztosít a könyv szerzője, ugyanis minden leckéhez készült teszt is, amely az internetről is letölthető.

A Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kara 2009-ben kiadta a Gyöngösi Livia és Hetesy Bálint által írt *Jó reggelt!* c. könyvet, majd a folytatásban a *Jó napot!* c. könyvet, végül pedig a *Jó estét!* Ezeket a jegyzeteket saját diákjaiknak szánták, ezért a szókincs is ehhez a célhoz van igazítva. Nagy hangsúlyt fektet a szóbeli kommunikációra, a mindennapi élethelyzetekre. Györfly Erzsébet a könyvismertetőjében kiemeli, hogy a fokozatosság elve nagyon jól működik a szövegek kapcsán a *Jó reggelt* c. könyvben. Ugyanakkor kulturális tartalmát tekintve szegényesnek ítéli meg azt (GYÖRFFY 2013). Bár közvetítőnyelvet nem használ, de minden fejezet végén található egy háromnyelvű szöszedet magyar–angol–német nyelven. Számos hallásértési feladatot tartalmaz, a CD-melléklet mellett a könyv végén a forrásszövegek is megtalálhatóak. Minden fejezethez tartozik teszt is, amelynek a megoldókulcsát szintén tartalmazza a könyv.

S ha már itt tartunk, mindenképp meg kell említeni a Balassi Intézet mellett a magyar idegen nyelvként történő oktatásának másik nagy fellegrát a Debreceni Nyári Egyetemet. Legnépszerűbb tankönyvsorozatuk a *Hungarolingua sorozat*. „1991-ben indították el a Hungarolingua nevet viselő tankönyvprogramot, melyben ez idáig több mint 30 kiadvány látott napvilágot. A kiadványsorozat gerincét a kezdőknek szóló *Hungarolingua 1.*, a középaladókknak szóló *Hungarolingua 2.* és a haladóknak szóló *Hungarolingua 3.* jelenti.” (MATICSAK 1997:90). Ezekhez gyakorlófüzetek és audio cd-k is tartoznak.

A felnőttoktatás mellett azonban nem lehet megfeledkezni a gyerekekről sem. „2004-ben elkezdődött a számítógép mellett felnőtt generáció legkorszerűbb igényeit is kielégítő tananyagfejlesztés a Határon Túli Magyarok Hivatala, majd a Szülőföld Alap támogatásával, a Balassi Intézet szakmai irányításával, és létrejött a már olvasni tudó kisebbeknek szánt *Kiliki a Földön* oktatócsomag kezdő és középhasaladó kötete, a könyvek anyagát kiegészítő, 10 részes oktatófilm, amit a Duna Televízió készített és vetített, valamint az interneten megoldható multimédiás feladatsorozat, amelyben 10 x 10 feladat kapott helyet.” (NÁDOR 2013:5). A könyvet jelenleg egyes kárpátaljai iskolák is használják az idegennyelv-oktatásban.

Ezenkívül a Balassi Intézet a magyar mint származásnyelv oktatására a következő Balassi-füzeteket is megjelentette: *Miénk a vár!*, *Ünnepeljünk együtt!*, *Kalandra fel!*, *Játssz velünk!*, *Mesélj nekem!*. Az első számú füzet a *Miénk a vár!* szerző párosa Gordos Katalin és Varga Virág 8–12 éves, magyar származású gyerekek számára készített nyelvtani és szókincsfejlesztő gyakorlatokat, akik bár tanulmányaikat nem magyarul végzik, de otthon még hallanak magyar szót. Az *Ünnepeljünk együtt!* az előző füzet tulajdonképpen folytatása. A *Kalandra fel!* már azoknak a Magyarországon határain kívül élő magyar származású 10–18 éves fiataloknak készült, akik kevésbé tudnak magyarul. A *Mesélj nekem!* című kötet a magyar népmesék világával próbálja megismertetni a gyerekeket. Főként szövegértési feladatokkal próbálja fejleszteni a gyerekek nyelvtudását. Az eddigi tankönyvsorozat utolsó füzet a *Játssz velünk!* változatos feladattípusokat tartalmaz, lehetőséget biztosítva a tanár kollegáknak az ötlettáruk bővítéséhez. Az itt megjelent mesék világa szorosan kapcsolódik az előző füzetben tárgyaltakhoz.

Az utolsó könyv, amit ismertetnék, a Szita Szilvia–Pelec Katalin által írt *MagyarOK* című tankönyvcsalád, mely a magyar mint idegen nyelv megtanulására irányul. A teljes tankönyvcsalád A1+ szinttől indulva B1+ szintig fedi le a Közös Európai Referenciakeret nyelvtudási szintjeit. Az A1+ tankönyv első kiadása 2013-ban látott napvilágot a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudomány Kar kiadásában. Egyes fejezetei online formában is megtekinthető. Mindegyik könyvhöz készült *Munkafüzet* és interneten elérhető extra feladatlapok. A könyvekhez tartozó hanganyag szintén elérhető az interneten, mint ahogyan a *Tanári kézikönyv*, illetve közvetítő nyelveken (angol, német, francia és kínai) megírt összefoglalók, szójegyzékek. A könyv szerkezetét tekintve fokozatosságra törekszik. Logikus és konstans elrendezettsége segíti a nyelvtanulót minden fejezetnél. A könyv minden fejezete hasonlóképpen épül fel. Az egyes fejezetek első oldalán a fejezetek címe alatt képek láthatóak. A képek alatt pedig címszavak olvashatóak, amelyek a témával kapcsolatosak. Ilyen pl. a használati tárgyak, emberi tulajdonságok, közlekedési eszközök, útbaigazítás. Miután a nyelvtanuló megismerkedik az új szavakkal, rögtön mondatba foglalás következik. Ezt pedig mintapárbeszéd követi, amelyek reprodukálását a nyelvtanulónak kell megtennie. Rengeteg hangfelvétel, hallgatási feladat nyújt segítséget ebben. Ezután valamilyen nyelvtani összefoglaló táblázat következik,

amelyek begyakorlására számos példa szolgál. A tanegységeket színesíti a *Kiejtés* című oldal, ahol hangok kiejtését, mondatok intonációját lehet gyakorolni. A tananyagtartalom a hétköznapi életből vett témákat dolgozza fel sok mintapárbeszéd alkalmazásával. A nyelvtani témák táblázatos formája áttekinthetővé teszi azt. Mind a négy készség fejlesztésére egyformán igyekeznek.

Összegzésként elmondható, hogy a '90-es évektől kezdve már egy jóval kommunikatívabb irányt fedezhetünk fel a könyvekben. A párbeszédok drilleztetése, életszerű helyzetek, szerepjátékok alkalmazása, a nyelvtan kontextusbeli megnyilvánulása legalábbis erre enged következtetni. Ezenkívül pedig innovatív jelleget ölt még a digitális világ bevonása a nyelvoktatásba. Az interneten elérhető tananyagok, hanganyagok, tesztek, munkalapok hatalmas segítséget nyújtanak mind a tanulók mind pedig a tanárok számára.

Az eddig említett könyvek természetesen nem fedik le teljes mértékben az összes megjelent kiadványt, ezenkívül még számos egyéb magyar mint idegen nyelvkönyv látott napvilágot Magyarországon és külföldön. Ezek a könyvek tekinthetők régebben és ma a leggyakrabban használt nyelvkönyveknek. A tanulmányban felsorolt könyvek az adott időszakra jellemző módszer tükröződése, legyen szó akár a nyelvtani-fordító módszerről, vagy a kommunikatív irányról. Míg a 60-as évek középpontjában a grammatika állt, addig a '90-es évektől egyre inkább a beszédkészség fejlesztésére helyeződik át a hangsúly. Mind a felnőtt oktatásban, mind pedig gyerekek tanítását illetően biztosított a tankönyvellátás. Nyelvtipológiai szempontból a magyar nyelv származásnyelvként történő tanulására is készültek könyvek Magyarországon, segítve ezzel a diaszpórában élőket. Az elemzések kapcsán arra jutottam, hogy a bemutatott könyvek jó kiindulási alapot nyújthatnak a Kárpátalján élő, magyart tanulni kívánók számára, illetve az oktatóknak. Ugyanakkor, mégis azt gondolom gyakorló nyelvpedagógusként, hogy a tanulás eredményességnek növelésében Kárpátalján nagy szükség van olyan magyar mint idegen nyelvi tankönyvekre, amelyek különös tekintettel vannak az ukrán nyelvű környezetre, és kulturális tartalmukban specifikusak az adott környezetre. Ezen feltételezések igazolásához azonban további kutatásokra van szükség.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BÁRDOS JENŐ: *Élő nyelvtanítástörténet*. Budapest, 2005, Nemzeti Tankönyvkiadó.
2. BEREGSZÁSZI ANIKÓ: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSA KÁRPÁTALJÁN – Elméleti kérdések és gyakorlati problémák. *THL2- A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, 2016. 1–2 sz. 65–69 p.
3. BEREGSZÁSZI JÁRÁSI KÖZIGAZGATÁSI HIVATAL OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018
4. BEREGSZÁSZI VÁROSI TANÁCS OKTATÁSÜGYI FŐOSZTÁLYÁNAK ADATBÁZISA 2018
5. ÉDER ZOLTÁN: A magyar mint idegen nyelv diszciplináris helye. In Giay Béla (szerk.): *A magyar mint idegen nyelv fogalma. Hungarológiai Ismerettár* 6. 1991. 185–212. p.

6. GEDEON MÁRTA: A magyar nyelvkönyvek az idő fogságában. *Őrszavak* 2011. 3.
7. GIAY BÉLA–NÁDOR ORSOLYA: *Magyar mint idegen nyelv / hungarológia*. Tankönyv és szöveggyűjtemény, Budapest, 1998 18.p.
8. GYÖRFFY ERZSÉBET: Gyöngyösi Lívია–Hetesy Bálint: Jó reggelt! Magyar nyelvkönyv Budapest, Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar, 2011 276. *THL2. A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata* 2013.1–2 sz. 147–150 p.
9. MATICSÁK SÁNDOR: A magyar mint idegen nyelv oktatásának új feladatai. *Nyelvünk és Kultúránk*, 1997. 90. 82–91.p.
10. NÁDOR ORSOLYA: A magyar mint idegen és mint származási nyelv tanításának néhány kérdése. *Őrszavak* 5. 2013/9
11. VAVRA KLÁRA: A nyelvoktatás kezdeti szakaszának jelentősége. In B.Nádor Orsolya–GiayBéla–Varga Márta (szerk.): *Hagyományok és módszerek II. Hungarológiai Ismerettár* 8, 1990. 222–226 p.
12. VÁRADI NATÁLIA, II. RÁKÓZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA FELNŐTTKÉPZÉSI KÖZPONT ADATBÁZISA 2016–2017
13. SZÉPE GYÖRGY: A „magyar mint idegen nyelv” néhány diszciplináris kérdése. In Giay Béla (szerk.): *A magyar mint idegen nyelv fogalma. Hungarológiai Ismerettár* 6. 1991. 145–184. p.
14. Kárpátaljai sikertörténet a magyar mint idegen nyelv tanfolyam harmadik alkalommal is. Forrás: <http://kmf.uz.ua/hu/karpataljai-sikertortenet-magyar-mint-idegen-nyelv-tanfolyam-harmadik-alkalommal/> (Letöltés ideje: 2018.02.16.)
15. Magyar nyelvtanfolyamok indultak Kárpátalján. Forrás: <http://genius-ja.uz.ua/magyar-nyelvtanfolyamok-indultak-karpataljan.html> (Letöltés ideje: 2018.02.16.)